

Folklórhagyományok ápolása

Egy tanítási dráma leírása

JASKÓNÉ GÁCSI MÁRIA

jaskone.maria@ektf.hu

Eszterházy Károly Főiskola, Comenius Kar Eger, Magyarország

Kulcsszavak: *drámapedagógia, folklór, konszenzus, kooperatív technika, kritikai gondolkodás, legenda, vitakészség*

Összefoglaló

A pedagógusok módszertani repertoárjának bővítését a drámapedagógia sokoldalúan gazdagítja. Alkalmazási lehetőségei színesítik a hagyományos nevelési-oktatási eljárásokat. A tanítási dráma komplex technikáit alkalmazva a résztvevők megtapasztalják a pozitív interdependencia erőviszonyait. A kooperatív technika alkalmazása lehetővé teszi a proszociális viselkedés kompetenciáinak fejlődését is.

A leírt tanítási drámában megjelenő képzeletbeli helyzetek célja a szerepek és a szituációk feltárása. A legenda feldolgozásán keresztül valódi érzelmekkel dolgozva élénk táruul a múlt és a hagyományok gazdag tárháza. A mintha helyzet lehetővé teszi, hogy olyan kérdéseket boncolgassunk, hogy milyen hatása van életünkre az emberi hiszékenység, valamint a kritikátlan tekintélytisztelt?

Bevezetés

Írásom a hagyományok ápolásához kíván hozzájárulni, mely egy foglalkozást ír le. Nem elemzem a tervet, csak részben teszek módszertani megjegyzéseket. Úgy vélem, hogy jelen tanítási dráma a következők miatt lehet hasznos:

1. Világszerte ismertek a pedagógusok körében olyan módszerek, melyek a jobb megértést, átélést szolgálják. Hiszen az elméleti órákon szerzett ismeretek gyakorlati alkalmazása tapasztalás nélkül „csak” információt jelentenek az ember számára. Ebből kiindulva a pedagógusoknak a hagyományos módszerek alkalmazása mellett kiemelten fontos figyelmet kell szentelnie a kooperatív technikák alkalmazási lehetőségeire. Ez a játékos tapasztalást segítő technika hangsúlyosan megjelenik a drámapedagógia eszköztárában. Jellemzője az, hogy prioritásként a szubjektív jelentésszinten megvalósuló tanulási folyamat áll a fókuszban.
2. A drámapedagógia fontos, központi eleme a játékoság. A játék a gyermeket leginkább fejlesztő tevékenység. Mindent, amit a világról megtud, mindent, amit a világnak feltár önmagából, azt a játékon keresztül teszi. A játék önkéntesen választott, pozitív érzelmekkel kísért tevékenység, mely önmagában hordja célját, és sokoldalúan alakítja a személyiséget, továbbá az élményszerzés, a tapasztalatszer-

zés, az ismereteknek, különböző tudáselemeknek az elsajátítása mind a játékon, a cselekvésen keresztül történik.

3. Gazdag folklórismeretre tesznek szert, megtapasztalva az építő egymásrautaltságban rejlő erőt, és a kulturális alázat lényege is világossá válik a résztvevők számára. A pedagógus a szerepbe lépés alkalmával azonos szinten bekapcsolódhat; gyakorolva a demokratikus nevelési elveket.

Az aranyoszló legendája

Csoport: 12-13 évesekből álló drámajátékos gyakorlattal rendelkező csoport.

Körülmények:

Idő: 90 perc

Téregény: Átrendezhető osztályterem, közepén szabad térrel.

Keret: Tokaj-Hegyalján valahol

Tanulási terület: Emberi hiszékenység kontra tudományos babonák.

Fejlesztendő kompetenciák: Folklórismeret gazdagítása, személyes vélemények és érzések azonosítása, közös gondolkodás, kritikai gondolkodás, vitakészség, konszenzusra jutás, konstruktív konfliktuskezelés, problémaérzékenység, nyitottság, összefüggések meglátása, dramatikus készségfejlesztés.

Fókusz: Milyen hatása van életünkre az emberi hiszékenység, valamint a kritikátlan tekintélytiszteltet?

Előismeret: Az aranyoszló legendája (Magyar László András)

Eszközök: Írólapok, képek szőlőfűtről, labor kellékeiről: nagyító, csipesz, kémcsőállvány tartozékaival. Régi könyv, melynek lapjai sárgák, kalamáris, toll.

1. Tanári narráció formájában elhangzó fiktív krónikarészlet

(Erdész Sándor néprajzkutató):

„A Tokaj hegyaljai ember szereti szőlőjét, mint az alföldi magyar a búzaföldjét. Ilyen legenda az aranyvenyige legendája. Ez még ma is fennmaradt a nép száján. Egy jobbágy a nemes ember szőlőjében egy sárga színű hajtást pillantott meg, melyet sem kihúzni sem kivágni nem bírt. Végre nagy nehezen letört belőle egy aranyat. Persze, hogy az aranyműveshez ment, aki tüstént megállapította, hogy a darab venyige színaranyból van. A jobbágy addig járt az aranytermő szőlőjéhez, míg nagyon meggazdagodott.”

(Az esetleges értésbeli nehézségen átsegíthetjük a csoportot egy rövid egyeztető megbeszélésen.)

2. Tabló

Közösen készítsük el a szoborcsoportot a jobbágy küszködését a sárga színű hajtással „A sikeres jobbágy”, valamint „Az aranyműves és a jobbágy üzleti megállapodása” címekkel. (A szobor szereplői lehetnek berendezési tárgyak, szőlőtőkék egyaránt. Aranyszabály: a „témába segítség.”)

3. Életképek, improvizációk

Tanári narráció: „Pár nap múlva a jobbágy megint elment az aranytermő szőlőhöz, ami újra kihajtott. Készítsünk rövid jeleneteket!” Mutassák meg, mi történik:

- a) a piacon (hétköznapi mesteremberek, kofák, árusok és a jobbágy között)
- b) a nemes ember házában (aranyműves és a nemes ember között)

(Szóaltassuk meg egy-egy mondat erejéig az állókép szereplőit, tisztázzuk, mit látunk a „tablón.”)

4. A tanár szerepben

Tanár szerepbe lép, monológjának szövege: „A nevem Held Mátyás, Rákóczi Zsigmond orvosa vagyok. Megvizsgáltam a Tokajból, Patak várába érkező, áttetsző aransárga szőlőfürtöt. Elolvastam a boroszlói orvos- természet-tudósnak írását is, aki szintén megvizsgálta a szóban forgó gyümölcsöt. Megállapításában a szőlőfürt magvai aranynak bizonyultak és véleményem szerint ez kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a Tokaji-hegy arannyal van átitatva, amit a szőlő felszívott.”

5. Kiscsoportos munka (rövid jelenet, tabló, naplórészlet)

Hogy még jobban megérthessük a legenda továbbélésének krónikáját és a kapcsolódó részleteket, nézzük meg:

- Orvosok, tudósok egymás között (kiscsoportos, max. 6–8 mondat jelenetét).
- Mutassák be egy tudósember egy napjának három pillanatát (tabló, szereplők megszólaltatása)!
- Írjanak rövid részletet egy orvos-tudós naplójából (megajánlható téma: félelmei, aggodalmai, esetleg kételkedik a felismerés valóságában...!)
(Párhuzamosan dolgoznak a csoportok, majd bemutatják, felolvassák egymásnak a produktumaikat. Motiváló lehet a nagyméretű, régi könyv, valamint kalamáris, toll, napló egy sárgult lapja.)

6. Kiscsoportos munka (hangjáték, néma jelenet, krónika)

Tanári narráció közlése: Ugrunk az időben és 1738-as évet írunk. Egy krónikás jegyzetéből tudjuk, hogy vizsgáldtak és a kísérlet azt bizonyította, hogy egy musttal teli pohárban a szőlőkről leszedett sárgás foltok teljesen eloszlottak.

- a) Mi mindent hallhatott a krónikás? (Gyűjtsenek pletykákat!)
- b) Mi mindent láthatott a krónikás? (Mutassák meg némafilmszerűen, amikor a krónikás sárgás foltok igazi eredetét meglátta!)
- c) Képzletbeli krónika (négy-nyolcsoros strófa megírását kérjük).
(A csoportok párhuzamosan dolgoznak, majd az elkészült produktumot bemutatják egymásnak.)

7. Gyűlés

Tanári narráció: „A haladó gondolkodású emberek csoportja megalapította a HARASZÓT, vagyis, a Hegyaljai Aranyvessző Szőlő Tanácsot. A Tanács azzal a céllal jött létre, hogy kiderítsék a legenda igazságtartalmát. Eldöntötték, hogy elküldenek valakivel egy fürtöt a londoni királyi orvoshoz. Így is történt. Igen ám, de az orvos meghalt azonban a könyvtári hagyatékában megtalálták a maradványokat. Egy angol kémikus Moris Mihály szintén megvizsgálta, és elégette az aszalványt, ami hamuvá vált. Ezen a vizsgálaton Weszprémi István is részt vett, aki később Debrecen nagy hírű orvosa lett. Őt is meggyőzték a látottak; a tokaji aranyszőlő nem létezik. Erről a 18. század vége felé nagy vita alakult ki. Az érintett tájegység lakói nem akartak belenyugodni, hogy a tokaji aranyszőlő nem valóságos és csak egy legenda, hiszen olyan gazdaggá, híressé tette a vidéket a tokaji bor.”

(A szerep alkalmas arra, hogy megtapasztalják a tudatlan, tanulatlan embereket hogyan lehet a tudományosság érveivel meggyőzni. Vajon milyen érvekkel próbálták meggyőzni

egymást? A *Hegyaljai Aranyvessző Szőlő Tanács* tagjai próbálják megértetni az egyszerű hegyaljai köznéppel a tudományosan megalapozott tényt. A tanár is szerepbe lép, a köznép képviselőjében. Hangsúlyozom, hogy magas státuszú személyt kell alakítania a pedagógusnak, mert így tudja kontextuson belül irányítani az eseményeket. Elhelyezhetünk a gyűlés terében egy képet szőlőfűről, labor kellékeiről: nagyító, kémcsőállvány tartozékaival.)

8. Tanári narráció

„Telt múlt az idő, már száz év is eltelt, mikor a HARASZÓT elnöke megtudta az igazat. Képzeljétek el, hogy a hír szerint egy bizonyos Horváth Géza nevű rovtartani szakember 1894-ben az aranyszőlő titkának tudományos megfejtésében megírta, hogy a szőlőszezeken talált, az aranyhoz hasonló csillogó anyag nem volt más, mint egy poloskafajta petéje... Az elnököt nagyon megviselte a hír és azon tépelődött, hogy megmondja-e az igazat és a Tanács elé tárja ezt kétségtelenül megcáfolhatatlan tudományos tényt.”

9. „Forró szék”

„Bizonyára mindenkivel előfordul, hogy időnként képzeletbeli beszélgetéseket folytatunk valakivel. Ilyenkor olyasmiket is megfogalmazhatunk, amiket a valóságban talán soha.”

A szereplők jellemének, motivációinak megvilágítása érdekében ajánlott tevékenység. A játsszó félkörben ülnek, kiteszünk egy széket úgy, hogy mindkinek háttal legyen. Ez a szék bárkinek kiadó: akinek van ötlete, hogy mondjuk az elnök, hazafelé tartva képzeletben mit mondhat a Tanács többi tagjának, az kiülhet és tegye számunkra hallhatóvá az elnök gondolatait. (A résztvevők E/1. személyben beszélnek, mintha ennek a szereplőnek tépelődésében álló gondolatai lennének.)

10. Tanári narráció

„Mint ahogy azt a leírásokból tudjuk, valóban egy poloskafaj petéi bújtak meg a szőlőfűrtökön. Egész Európa-szerte előfordultak cserjéken, bokrokon. A peték táplálékaikat növényi nedvekből, bogyókból szívják, és rájuk rakja petéit is. A peték fénytörést okoznak, és ennek köszönhetik élénk arany fényüket.”

11. Szerepen kívüli beszélgetés

Témája: Mit gondoltok, mi tartotta életben évszázadokon át a legendát?

IRODALOM

- Gabnai Katalin 1999: *Drámajátékok*. Budapest: Drámapedagógiai Társaság.
- Gavin Bolton 1993: *A tanítási dráma elmélete*. Budapest: Marczibányi Téri Művelődési Központ.
- Kaposi László (szerk.) 1995: *Drámapedagógiai olvasókönyv*. Budapest: Drámapedagógiai Társaság.
- Magyar László András 2010: Az aranyszőlő legendája. In: V. Molnár László (szerk.) *Három orvos-történetész köszöntése*. Budapest: Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára.

Folklore traditions – demonstration of a teaching drama

The methodological repertoire of teachers can be expanded by the versatility of drama pedagogy. Application possibilities colour the traditional educational methods. By using the complex drama teaching techniques participants experience the power of the relations' positive interdependence. The use of cooperative techniques enables the development of pro-social behaviour competences as well. The purpose of imaginary situations that appear in educational drama describes the exploration of roles and situations. Through the processing of the legend that unfolds before us, using genuine emotions the past and the wealth of traditions can be discovered. The 'As if' situation allows us to deal with issues that impact our lives and human credulity and also uncritical respect for authority?